СЕКЦІЯ 2

КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ПРАВОСУДДЯ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, РЕАЛІЗАЦІЯ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ

Д. М. Балабан
здоб. ІІІ курсу економіко-правового факультету
ОНУ імені І. І. Мечникова
Науковий керівник: *к.ю.н., доц. М. О. Саракуца*

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ РЕЗИДЕНТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В МЕРЕЖІ «ІНТЕРНЕТ»

Активний розвиток інформаційно-комунікативних технологій зумовив виникнення нових можливостей для людей в різних напрямках життєдіяльності, які безспірно покращують та спрощують життя в багатьох аспектах. Сьогодні мережа «Інтернет» являє собою інфраструктуру, в якій кожен користувач отримує можливість вільного обміну інформацією, здійснювати численні операції, платежі, перекази та інші дії. Фактично, з кожним днем все більше суспільних відносин, які мали місце в повсякденному житті поза мережею, переносяться у віртуальний простір, який об'єднує людей з різних держав в єдину міжнародну спільноту без географічних кордонів. Але, крім позитивних сторін, розвиток цифрових технологій породжує виникнення нових ризиків та загроз порушення прав та свобод людини, зокрема шляхом несанкціонованого отримання й використання персональних даних користувача.

Проблема розбудови ефективних та дієвих механізмів захисту персональних даних в Європейському союзі у процесі використання однієї з найбільш впливових технологій сучасного світу є предметом розгляду даної наукової роботи.

Першим документом ЄС, яким було врегульовано питання захисту персональних даних, стала Директива 95/46/ЄС Європейського Парламенту і Ради ЄС «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних»

від 24 жовтня 1995 року, якою було закладено основу загальноєвропейської системи захисту персональних даних. На той час Директива вважалась одним із найбільш прогресивних документів у сфері захисту персональних даних, у зв'язку з цим чимало національних законів про захист персональних даних і за межами ЄС розроблялись на основі неї. Не став винятком і Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 року.

Надалі в установчих документах ЄС було додатково закріплено право кожного на захист персональних даних, зокрема в статті 8 (1) Хартії основних прав Європейського союзу і статті 16 (1) Договору про функціонування Європейського союзу (ДФЕС) [1, ст. 8; 2, ст. 16]. При цьому таке право було не лише закріплено в якості окремого самостійного права, а й відразу встановлено основні принципи захисту персональних даних, а також було покладено обов'язок контролю за додержання відповідних принципів на державні органи. Таким чином, захист персональних даних в цінностях ЄС розглядається як одне із фундаментальних та невід'ємних прав і свобод людини і громадянина поряд із іншими правами.

Однак, з огляду на значний технологічний прогрес та збільшення обсягів автоматизованої обробки персональних даних почали з'являтись нові виклики та проблеми у цій сфері, що зумовило необхідність додаткової правової регламентації. Європейський комісар з прав споживачів Меглена Кунева у своїй промові в 2009 році стосовно питань збору персональних даних повідомила, що персональні дані — це нова нафта інтернету та нова валюта цифрового світу [3]. До такого висновку можемо дійти і ми, оскільки кожен користувач під час використання мережі «Інтернет» залишає певний «цифровий слід», завдяки якому всі, хто матиме доступ до його персональних даних, зможе отримати доступ до всіх сторін життя людини, збираючи, обробляючи і продаючи його особисті дані в мережі.

Як відповідь загальноєвропейської спільноти на виклики економіки Великих даних на захист персонального, особистого простору людини у цифровому світі, 26.04.2016 було прийнято Загальний регламент із захисту персональних даних (General Data

Protection Regulation, GDPR) (набрав чинності 25.05.2018), яким було замінено попередні закони про захист даних ЄС, істотно розширено перелік прав фізичних осіб по контролю за своїми персональними даними, посилено вимоги до компаній, які здійснюють обробку даних. Фактично, даним правовим актом було встановлено «правила гри» для всіх учасників процесу захисту та обробки персональних даних – як суб'єктів даних, так і для власників і розпорядників та контролюючих органів.

Ключовим поняттям у цій сфері є «персональні дані». Регламентом було закріплено, що до них належить будь-яка інформація, що стосується фізичної особи (суб'єкт даних), яку ідентифіковано чи можна ідентифікувати: ім'я, ідентифікаційний номер дані про місцезнаходження, онлайн-ідентифікатор або один/декілька факторів, характерних для фізичної, фізіологічної, економічної, культурної або соціальної ідентичності фізичної особи [4, ст. 4]. Отже, персональні дані в цілому являють собою досить широкий обсяг різного роду інформації, яка стосується конкретної особи, через яку вона може бути ідентифікована, та яка підлягає належному захисту як в об'єктивній, так і віртуальній реальності.

Наступним ключовим аспектом у сфері захисту та безпеки персональних даних є визначення принципів та умов їх обробки. Згідно із положеннями GDPR обробка персональних даних має здійснюватись на законній, справедливій і прозорій основі; користувачі мають бути поінформовані про цілі використання даних в максимально доступній і простій формі; заборонено збирати дані в більшому об'ємі, ніж це необхідно для цілей обробки; суб'єкт даних має мати можливість звернутись із запитом на видалення або виправлення його даних; обмежений строк зберігання даних; захист даних при обробці від несанкціонованого або незаконного доступу, знищення і пошкодження.

Варто відзначити, що одним із принципів дії Регламенту є його екстериторіальність: правила обробки персональних даних у ЄС поширюються на всіх суб'єктів, які орієнтовані на ринок та резидентів ЄС. Таким чином, наприклад, попри те, що Україна поки що не є державою-учасницею ЄС, правила, закріплені в GDPR, можуть стосуватися безпосередньо фізичних осіб та компаній, які

здійснюють обробку персональних даних осіб із ЄС. При цьому суб'єкт даних не обов'язково повинен бути громадянином однієї із держав-членів ЄС, достатньо буде лише одного факту фізичного перебування в межах ЄС, щоб обробка персональних даних такої особи здійснювалась згідно із GDPR.

Також, як відомо, для того, щоб положення Регламенту дійсно дотримувались, було запроваджено доволі сувору систему відповідальності за порушення вимог GDPR. Штрафи за недотримання вимог Регламенту покликані зробити невідповідність дорогою помилкою як для великих, так і для малих компаній [5]. Зокрема, розмір штрафу може сягати від 2–4% від розміру загальнорічного доходу за попередній фінансовий рік, або ж від 10 до 20 мільйонів євро. Таким чином, будь-яка організація, яка не відповідає вимогам Регламенту, незалежно від її розміру, несе значну відповідальність. З моменту набрання чинності GDPR вже чимало компаній були притягнуті до відповідальності за порушення умов Регламенту. Одним із найбільш відомих випадків застосування штрафних санкцій є справа за участю Meta Platforms Ireland Limited, коли за невідповідність загальним принципам обробки персональних даних в застосунку Instagram компанія отримала штраф в розмірі 405 мільйонів євро [6].

Отже, в умовах розвитку інформаційного суспільства особливої актуальності набуває проблема захисту персональних даних в мережі «Інтернет». Прийняття GDPR є суттєвим кроком на шляху до забезпечення належного захисту фундаментальних прав людей, зокрема однією із цілей було змусити компанії серйозно ставитись до конфіденційності їх користувачів. З моменту вступу в силу Регламент довів свою ефективність як регулятивного інструменту, що базується на великих штрафах. Завдяки екстериторіальній дії Регламенту, суттєвих змін зазнають і процедури обробки даних поза межами ЄС, що також безпосередньо торкається і українських компаній. Поява цього документу свідчить про тверду рішучість європейських законодавців і регуляторів продовжувати нинішній жорсткий курс «конфіденційності за замовчуванням», коли необхідні технічні та організаційні заходи по-

винні бути прийняті завчасно усіма особами, що обробляють дані користувачів.

Література

1. Хартія основних прав Європейського Союзу від 07.12.2000 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/MU00303 (дата звернення 02.04.2023)

2. Договір про функціонування Європейського Союзу від 25.03.1957 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення 02.04.2023)

3. Meglena Kuneva. SPEECH/09/156. Roundtable on Online Data Collection, Targeting and Profiling on March 31, 2009. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_09_156 (дата звернення 02.04.2023)

4. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj (дата звернення 02.04.2023)

5. What are the GDPR Fines? URL: https://gdpr.eu/fines/ (дата звернення 02.04.2023)

6. Binding Decision 2/2022 on the dispute arisen on the draft decision of the Irish Supervisory Authority regarding Meta Platforms Ireland Limited (Instagram) under Article 65(1)(a) GDPR. URL: https://edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/binding-decision-board-art-65/binding-decision-22022-dispute-arisen_en (дата звернення 02.04.2023)